

**Ljerka Dulibić
Iva Pasini Tržec**

Strossmayerova galerija starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb

Izvorni znanstveni rad / *Original scientific paper*

UDK / UDC: 75:069.5(497.5 Zagreb)

272-732.2-722.52 Haulik, J.

18. 6. 2014.

Slike iz ostavštine kardinala Jurja Haulika u zbirci biskupa Josipa Jurja Strossmayera

Ključne riječi: Josip Juraj Strossmayer, Juraj Haulik, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, umjetničke zbirke
Keywords: Josip Juraj Strossmayer, Juraj Haulik, Strossmayer Gallery of Old Masters, art collections

Autorice rekonstruiraju tijek dražbe ostavštine kardinala Jurja Haulika te na osnovi analize i interpretacije rukopisnog popisa Haulikova inventara koji se čuva u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu donose nova saznanja o slikama koje su 1869. godine kupljene za zbirku biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Poduzeta je i cjelovita povijesnoumjetnička analiza tih slika s obzirom na atribucionu problematiku, uz niz komparativnih primjera.

Neposredno nakon smrti kardinala Jurja Haulika (1788.–1869.),¹ biskup Strossmayer svom rimskom suradniku i posredniku za nabavu slika kanoniku Nikoli Voršaku piše da je »Haulik [...] ostavio silni imetak« i zbirku umjetnina koja će biti ponuđena na prodaju, uz napomenu: »Slike je mogao pokloniti našem narodu.«² Dva mjeseca kasnije Strossmayer je za kupovinu na dražbi iz ostavštine pokojnoga kardinala ovlastio Franju Račkog, davši mu »apsolutnu moć« da kupi »pošto poto sve, što je doista umjetno.«³ Tada je Račkom napisao: »Nije lijepo, da kardinal nije imao toliko generoziteta i da nije te umotvorine ostavio zemlji.«, nastavljajući: »Kad on to nije htio, učiniti ćemo [mi], makar smo siromašni.«⁴

Iako u privatnoj korespondenciji gotovo redovito iznosi podosta negativan sud o Hauliku, Strossmayeru je bilo stalo da njegove crkveno-nacionalne ideje i pothvati budu osigurani metropolitovim autoritetom, te se kao nadbiskupu i metropolitu Jurju Hauliku uvijek obraćao s punim poštovanjem.⁵ Strossmayer i Haulik politički su se razilazili, no tijesno su surađivali u koordinaciji crkvenog rada.⁶ Obojica su ostali zapamćeni kao veliki dobrotvori i mecene. Haulik je

čitavog svoga života, značajni dio kojega je proveo obnašajući visoku crkvenu čast u Zagrebu, kontinuirano potpomagao utemeljenje i razvoj različitih hrvatskih kulturnih institucija i društvenih inicijativa. Dio svoje uistinu velike privatne imovine oporučno je odredio ostaviti pojedinim baštinicima (osim rođaka, baštinici su zagrebački Kaptol, kaptolski kler, katedrala, samostani, siromasi...), a »kad se sve to izplati, sva se baština ima obratiti u novac i vrjednostne papire od čega zapada jedna trećina Kaptol kao zaklada za mirovine i podpore gospodarskih sluga, jedna trećina ide u zakladu nemoćnih svećenika, jedna za podporu crkvama.«⁷

Dražba Haulikove ostavštine

Dražba je najavljena već prilikom izvještavanja o Haulikovoju smrti koja se obilježavala trodnevnom prigodnom svetkovinom u zagrebačkoj katedrali. Najavljeno je i da će se tiskati popis predmeta koji će se prodavati, uz bojazan da taj popis

neće na vrijeme doći u ruke svih potencijalnih kupaca koji bi mogli biti zainteresirani za kardinalovu bogatu zbirku.⁸ Nekoliko dana kasnije objavljuje se početak dražbe u zagrebačkoj nadbiskupskoj palači, uz koju će se dijeliti netom tiskan popis, no izražava se sumnja da neće biti dovoljno kupaca adekvatne kupovne moći, pogotovo stoga jer je popis tako kasno sastavljen.⁹ Taj nam popis danas nije dostupan, no detalje o dražbi moguće je saznati iz drugih izvora.

Dražba je trajala od 13. do 23. srpnja 1869. godine i bila je kao veliki društveni događaj iz dana u dan popraćena nizom članaka u tadašnjem tisku na osnovi kojih je moguće podosta precizno rekonstruirati njezin tijek. Započela je prodajom konja i kočija,¹⁰ a svaki od sljedećih dana bila je prodavana određena grupa predmeta. Drugi dan dražbe prodavale su se dragocjenosti, zlatnici, servisi, srebrnina i nakit; kao kupci pristigli su zlatari iz Trsta, Beča i Pešte, a opat Bulović je za katedralnu riznicu kupio mali srebrni oltar.¹¹ Trećeg su dana prodavani srebrni svijećnjaci, čajnici, servisi i pribor za jelo.¹² Dražba je dostigla vrhunac četvrtog i petog dana kada su prodavane slike i bakrorezi – kupci iz Beča, Trsta, Italije i Zagreba kupovali su umjetnine za mnogo višu cijenu od procijenjene.¹³ Sljedećih dana prodavali su se različiti predmeti manje vrijednosti. Šestog dana ponuđene su figurine, čaše, pozlaćene posudice, šalice i vaze;¹⁴ sedmog dana velika količina manjih i većih predmeta od zlata, srebra, bronce, kamena, stakla, drva, među ostalim naprave poput kronometra i durbina;¹⁵ osmog dana teleskop, tepih, stol za biljar, zidno ogledalo i satovi.¹⁶ Devetog dana prodavala se odjeća i krevetnina, no stranih kupaca više nema – aukcija ide svom kraju,¹⁷ posljednjeg dana prodavali su se preostali neprodani predmeti.¹⁸ U novinskim člancima prenose se ostvarene cijene pojedinih predmeta, no imena kupaca umjetnina – osim istaknute Strossmayerove nabave za Akademiju – nisu navedena.¹⁹

Kupci umjetnina nisu zabilježeni ni na primjerku popisa objavljenog uz aukciju koji je 1938. godine poslužio Gjuri Szabu kao temeljni izvor za rekonstrukciju dražbe.²⁰ Iako taj popis – »izdan u zadnji čas« – naziva »potpunim ričetom« jer je »najprimitivnije vrsti« i »nepotpun, sbrkan«, Szabo je svjestan da »kao dokumenat kulturnoga stanja onoga vremena služi taj takozvani katalog ipak dobro, pa pokazuje imovinu velikoga kardinala«. ²¹ Analizirajući dražbu, odnosno prateći popis-katalog, Szabo prenosi ostvarene cijene pojedinih predmeta, ističući pritom – zbog velikog nesrazmjera procijenjenih i ostvarenih vrijednosti – »veliko shvaćanje umjetnosti Haulikovo, a pogotovo nikakvo u aukcionatora, biskupa Guglera i Gašparića, koji su uz Adrijevića proveli aukciju«. ²²

Tim je katalogom Haulikove imovine očito raspolagao i Franjo Rački, koji je iz »popisa koji mu je priopćio kanonik Gugler[²³]« nekoliko dana prije aukcije izdvojio neke »bolje slike« za Strossmayerovu zbirku,²⁴ među kojima Strossmayeru »padaju u oči« prije svega zvučna imena: Paris

Bordone, Annibale i Lodovico Carracci, Rembrandt i Van Dyck.²⁵ Rački nadalje izvještava Strossmayera da »u prilogu naznačene cijene jesu postavljene po slikaru Prokšu[²⁶] i kanoničkom odboru«, računajući da bi mu »kod kupovanja [...] prof. Stark[²⁷] na ruku išao«. ²⁸ Budući da je kupaca na dražbi bilo »začudo mnogo, tako da ih Zagreb nije nikada toliko i takovih vidio«, ²⁹ cijene su drastično porasle, te se stoga Rački morao odlučiti za slike u čiju će nabavu usmjeriti svoje napore. Ograničio se na dvije slike »koje se velikim umjetnikom pripisuju« – uz »portrait od Van Dyck-a« odabrao je natjecati se za »Herodias Carla Dolcija«. ³⁰ Toga slikara Strossmayer doduše nije uvrstio u svoj prvi izbor »zvučnih imena«, no na njega je prije pozitivno referirao: »ako je genuinan, dobar je«. ³¹

Da bi se uspio izboriti za kupovinu odabranih slika, Rački je ostale zainteresirane kupce morao otkloniti od namjeravane kupnje, ili podmićivanjem, ili očitovanjem da se slike kupuju za Akademiju: »Kod Van Dycka se Rauch nabijao do 2.000 for., te je meni ga prepustio, kada mu se dalo ono gore razumjeti. Kod K. Dolci-a su se drugi stranci i njihovi agenti, osim onih podmićenih, nabijali do 2.007 for., te je na meni ostao za 2.009 for.« ³² Iz ovoga navoda ujedno saznajemo i ime jednoga od kupaca, no barun Levin Rauch zasigurno nije bio jedini predstavnik tadašnje zagrebačke aristokracije među zainteresiranim sudionicima aukcije. Rački u istom pismu kao kupca spominje i industrijalca Gustava Pongraza: »Osim domaćih, kano Raucha, Pongraza itd, bilo je mnogo stranih iz Beča, Trsta, Pešte, Graca, Monakova itd, i to tako trgovaca kako slikara i agenta različitih slikaona.« ³³ Kao što je barun Rauch odustao od kupovine slike koju je Rački naumio nabaviti za Akademiju, tako je Rački »kard(inalovu) rođaku Šimonyju prepustio malu sliku Ecce homo, koja će biti original od Carracci-a« jer je »on misli prodati madž. muzeju«. ³⁴ Iako kupovina te slike nije bila realizirana, taj se »Ecce homo« uvriježeno povezivao s jednom drugom slikom iste tematike iz Strossmayerove zbirke, koja je međutim nabavljena ranije. ³⁵

Haulikov inventar

Točnu identifikaciju slika iz Haulikove ostavštine koje je Rački kupio za Strossmayerovu zbirku osigurava uvid u rukopisni popis Haulikova inventara. Riječ je o vlastoručno ispisanoj bilježnici naslovljenoj *Invenatrium rerum mearum (demptis minutiis) novitum confectum anno 1834 successive augendum aut modificandum* koja se danas nalazi u Metropolitanskoj knjižnici u Zagrebu. ³⁶ Pružajući nam uvid u njegov privatni prostor koji je »kneževski uredio umjetninama«, ³⁷ ta bilježnica živo dokumentira ambijent u kojem je kardinal živio. ³⁸

Osim pokušstva, odjeće i misnog ruha, popisane su po grupama odnosno vrstama predmeta i knjige u biblioteci, te ostale dragocjenosti. U cjelini broj 9 navedene su slike,

pretežno na njemačkom jeziku, uz neke navode ili dijelove navoda na talijanskom i francuskom, ovisno o atribuciji odnosno podrijetlu autora navedenog djela. Većina navoda sadrži i podatke o cijeni, mjestu i vremenu nabave, no u rijetko kojem navodu nalazimo sve te podatke.

Inventar slika sadrži 140 pojedinačno navedenih umjetnina, te »niz litografija iz pinakoteke u Münchenu«. Među pojedinačno navedenim umjetninama devedeset je slika, oko trideset devet bakroreza, sedam bjelokosnih reljefa, te jedan reljef u mramoru i jedna cjelina od četiri mozaika, a pojedinačno je navedena i jedna litografija. Niz bakroreza razdijeljen je u dvije cjeline: »In Oehl Illuminirte Kupferstiche« i »Englische und französische Kupferstiche«, no pojedini su bakrorezi navedeni tek naslovom odnosno sumarnim tematskim određenjem. Slike su međutim u pravilu vrlo detaljno određene, vrlo često i pripadnošću slikarskoj školi, odnosno imenima autora. Prevladavaju djela starih majstora, među kojima je čak četrdesetak slika atributivno posve precizno određeno. Ponajviše je riječ o krajolicima, žanr-slikama, te scenama iz lova i seljačkog života nizozemskih i flamanskih slikara 17. stoljeća. Talijanske su slike malobrojnije, a rano slikarstvo uopće nije zastupljeno. U inventaru su navedena i djela Hauliku suvremenih slikara, a uz neke je od njih ponekad zabilježeno da su naručena odnosno kupljena izravno od slikara, ili pak nakon umjetničkih izložbi u Beču i Pragu. Zbirka je sadržavala i kopije djela starih majstora, uz koje je u inventaru često vrlo precizno navedeno i ime slikara-kopista i izvornik.

Najviše je umjetnina kupljeno u Beču, nekolicina je nabavljena u Budimu i Pešti te Karlsbadu (Karlovy Vary), a desetak u Veneciji. Tek su za pojedine umjetnine zabilježeni bivši vlasnici, no rijetko punim imenom, češće tek funkcijom odnosno titulom. Stoga je bilo moguće precizirati tek dio navoda o bivšim vlasnicima. Jedna je umjetnina (»Crucifix, eine Copie«) nabavljena 1832. iz ostavštine bečkog nadbiskupa Leopolda Maximiliana von Firmiana (1766.–1831.). Veći broj umjetnina kupljen je »aus der Fürst Collaltischen Sammlung«. Zsigurno je riječ o zbirci princa Odoarda III. od Collalta i San Salvatorea (1747.–1833.), koji je uz Czernina, Esterhazyja, Harracha i Liechtensteina bio jedan od profinjanih *gentlemen of taste* koji su formirali svoje zbirke u Beču u vrijeme bidermajera.³⁹ Odoardo potječe iz stare talijanske obitelji čije su se grane protegnule sve do Moravske. Dolaskom u Beč započeo je ambiciozan projekt obnove obiteljske palače na trgu Am Hof i dvoraca u Uherčicama i Brtnicama, te ih opremio svojom zbirkom umjetnina koju je počeo sakupljati još u Italiji. Glavninu zbirke, koja je sadržavala slike, kameje, porculan, bjelokost, mramorne reljefe i skulpture, predmete od drva i metala, a također i rukopise, prikupio je u Beču. Nakon Odoardove smrti njegovi su nasljednici započeli prodaju zbirke. Haulik je iz te zbirke kupio »4 runde Mosaik Bilder«, »drey kleine Portrait aus Elfenbein [...] eines ainen Bischof, das andere Kaserin

Catherina, das dritte Maria Theresia«, »eine Himmelfahr Mariae aus Elfenbein«, »eine Flucht nach Egypt«, »ein heiliger Sebastian«, »eine h. Familie aus Holz«, »ein Abraham Isaac offernd auf Marme«.

Vrijeme nabave za nekoliko umjetnina u Haulikovu inventaru određeno je već 1816. godinom, no većina kupovina grupirana je u rasponu od 1829. do 1836. godine, kada je Haulik očito intenzivnije sakupljao i revnije bilježio podatke o nabavi. Nakon 1837. godine, kada dolazi u Zagreb, inventar bilježi svega sedam umjetnina, po jednu nabavljenu 1839. i 1841., te pet nabavljenih 1843. godine. Za pretpostaviti je da je popis rađen uoči Haulikove selidbe u Zagreb, jer je tih sedam slika nabavljenih u vrijeme njegova nadbiskupovanja u Zagrebu u inventaru navedeno nakon niza bakroreza kojima je bio završavao popis slika. Štoviše, nalazimo podatak da su biskupove dragocjenosti iz Beča prenesene u Zagreb tek 1848. godine: »[...] kad je [...] došlo do revolucije, krenuo je Gugler [koji je kao mladi svećenik bio pisar u nadbiskupskoj kancelariji] s biskupom u Baden, odkuda povratio u Zagreb, ali se g. 1848. uputio u revolucionarni Beč, da donese biskupove dragocjenosti, koje je tamo u nekoj kući pohranio. Gugler probio se kroz tri barakade, primio dragocjenosti i uručio ih biskupu Hauliku.«⁴⁰ Ostaje nejasno koji i koliki je dio zbirke preseljen u Zagreb tek tada, no izvjesno je da je Haulikova zbirka bila poznata kulturnoj i intelektualnoj zagrebačkoj eliti. Već 1846. godine Haulik je posudio iz biskupskog dvora starinsko oružje i sagove za premijeru prve opere Vatroslava Lisinskog,⁴¹ a zabilježeno je i da on, »iako asketa, nastavlja običaj predašnjih biskupa Maksimilijana Vrhovca i Aleksandra Alagovića te održava *soirée*, a uz blagorodstva poziva i građane, čak i [...] mlade ilirce.«⁴²

S jedne strane dragocjeno svjedočanstvo o kulturi življenja i svakodnevice viših društvenih slojeva u Zagrebu onoga vremena, inventar Haulikove zbirke izravan nam je izvor za neka nova saznanja o umjetninama koje je na dražbi njegove ostavštine nabavio biskup Strossmayer. Osim »portrait[a] od Van Dyck-a« i »Herodias Carla Dolcija«, Rački je za Strossmayera kupio još osam slika: »dvije krasne sličice od Teniersa«, »lijepu sliku Prelja (Spinnerin) od Spira«, »tri slike od Zache-a i jednu od Karasa«,⁴³ te naknadno, po završetku dražbe, »Oproštaj Hektorov od Hayeza«.⁴⁴

»Portrait od Van Dyck-a«

Najdetalnije je od svih Strossmayerovih nabava u Haulikovu inventaru opisan »portrait od Van Dyck-a« (sl. 1): »Das Portrait eines holländischen Dichters in schwarzer Kleidung mit grossen weißen Manschetten von Anton van Dyck. Die silbertönige Carnation, die diesem Könige der Portraitmahler eigen war, ist im höchsten Grad vorhanden«. Atribucija Van Dycku i podatak o tome da je slika kupljena iz Haulikove ostavštine zadržani su u katalozima

1. Flamanski slikar 17. stoljeća, *Portret mladog pjesnika*, 1650.–1670., ulje na platnu, 113,4 × 93,6 cm, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, inv. br. SG-136 (foto: fototeka Strossmayerove galerije) / *Unknown Flemish 17th-century painter, Portrait of a Young Poet*, 1650–1670, oil on canvas, 113.4 × 93.6 cm, Strossmayer Gallery of Old Masters, inv. n. SG-136 (photo archives of the Strossmayer Gallery)

2. Grb na poleđini sl. 1 / *Coat of arms on the back of fig. 1*

Strossmayerove galerije sve do 1922. godine.⁴⁵ Gabriel Térey 1926. mijenja atributivno određenje u Cornelis Janssens van Ceulen,⁴⁶ što se zadržava u svim kasnijim katalogima Galerije.⁴⁷ Sastavljači galerijskih kataloga nisu prihvatili Losskyjev atributivni prijedlog Philippeu de Champaigneu iznesen 1938. godine,⁴⁸ na osnovi kojeg je međutim slika uvrštena u slikarevu monografiju 1976. godine.⁴⁹ I Đuro Vandura se 1988. u katalogu nizozemskih slikarskih škola u Strossmayerovoj galeriji priklonio atribuciji Van Ceulenu.⁵⁰ Slika danas nije u stalnome postavu Galerije.

Engleski slikar flamanskog podrijetla Cornelis Jonson (Janssen) van Ceulen (1593.–1661.), u Engleskoj poznat kao Cornelius Johnson, specijalizirao se za portretno slikarstvo u Londonu, a potom i u Nizozemskoj, kamo se preselio 1643. godine.⁵¹ Iako je slikao portrete različitih dimenzija i tehnika, svi pokazuju zajedničke značajke: glave portretiranih neočekivano su nisko postavljene unutar kompozicija, detalji odjeće i nakita pomno su doradjeni, a oči prepoznatljive po uvećanim okruglim šarenicama, te dubokim zaobljenim gornjim kopcima. Neinventivnost u impostaciji portretiranih slikar je nadoknađivao tehnički besprijekornom izvedbom. Nakon dolaska Van Dycka 1632. godine u London Van Ceulenovi portreti postaju ponešto prirodniji. Figure su

opuštenije, prikazane u elegantnom kontrapostu, međutim i dalje prevladavaju nedefinirane tamne pozadine, a slikar vrlo rijetko eksperimentira sa zahtjevnijim impostacijama.⁵² Položaj tijela u odnosu na donji rub slike uglavnom pomiče ukoso, međutim glava u pravilu prati liniju tijela, a spontanost ostvaruje isključivo položajem ruku. Opus Cornelisa Jonsona van Ceulena do danas nije monografski obrađen,⁵³ no već i uvid u dio njegova opusa publiciran u novijim pojedinačnim studijama⁵⁴ onemogućuje priklanjanje uvriježenoj galerijskoj atribuciji tom slikaru.

Ležerna impostacija portretiranog koji sjedi, spontanost geste i elementi pozadine na zagrebačkoj slici upućuju prije svega na izraziti utjecaj Van Dycka koji nakon 1620. pomoću impostacije i arhitektonskih elemenata u pozadini ostvaruje dojam dubine. Na taj način Van Dyck ne samo na plemićkim nego i na građanskim portretima istodobno ističe društveni status portretiranog, ali i spontanost geste i prolaznost trenutka. S obzirom na odjeću portretiranog, zagrebačku sliku možemo datirati u šesto ili sedmo desetljeće 17. stoljeća, kada u modu ulazi spuštene ovratnike (nizoz. *bef*) zavezan kičankama (nizoz. *akertjes*).⁵⁵ Općenito se od sredine stoljeća u nizozemskoj modi probija spontanija, opuštenija elegancija, muškarci raspuštaju kosu do ramena, a uz spuštene ovratnike česti su široki rukavi.⁵⁶ Upravo je tako prikazan i mladić na slici u Strossmayerovoj galeriji.

Opuštena impostacija i spontana gesta posebice su karakteristične za portrete umjetnika. Položaj ruke sa svit-

kom koji portretiranog određuje kao pjesnika, ponavlja Van Dyckovo rješenje s *Portreta slikara Pietera de Jodea II.*⁵⁷ Zabačaj glave na zagrebačkom portretu asocira na Van Dyckov *Portret orguljaša Hendrika Libertija*⁵⁸ te na *Portret slikara Gasparda de Crayera*⁵⁹ u kojem je portretirani nešto umjerenije impostacije te mu je stoga zagrebačka slika bliža. Autora zagrebačkog *Portreta mladoga pjesnika* budućim će istraživanjima trebati potražiti u opusima Van Dyckovih učenika koji su usvojili opuštenu impostaciju svoga učitelja, poput Adriaena Hannemana i Pietera Thijsa, te ponovno uključiti sliku u stalni postav Strossmayerove galerije.

Na poledini slike otisnut je voštani pečat s grbom (sl. 2). Iako u lošem stanju očuvanosti, jasno je da je riječ o grbu s dva jajolika štita i krunom nad njima. Heraldčki desni štiti osobito je loše sačuvan, no razaznaje se da je vrlo vjerojatno bio četvoren, odnosno kvadriran, no vidljivo je samo četvrto, plavo polje sa šesterokrakom zvijezdom. Heraldčki lijevi štiti također je četvoren, prvo i četvrto polje je crveno, a drugo i treće plavo. Na prvom se polju razaznaje propeti lav koji gleda udesno, a na drugom je najvjerojatnije orao raširenih krila. Zasigurno je riječ o bračnom grbu, u kojem je heraldčki desni uobičajeno mužev, a lijevi ženin. Spojeni su postupkom *accollee* koji podrazumijeva postavljanje dva odvojena štita jedan pokraj drugog. Nad oba štita nalazi se kruna čiju pripadnost plemićkom redu (vojvode ili markiza) nije moguće precizno utvrditi s obzirom na loše stanje očuvanosti grba. Oblik štitova i dekorativna oprema grba približavaju nas vremenu nastanka slike, no grb za sada ostaje neidentificiran.

»Herodias Carla Dolcija«

U navodu kojim je Haulik evidentirao »Herodias Carla Dolcija« (sl. 3) zabilježeno je mjesto i vrijeme kupnje: »Die Herodiade ein Oehlgemälde von Carlo Dolce Original gekauft in Wien im Jahre 1839«. S obzirom na to da je kompozicijsko-ikonografsko rješenje slike *Saloma s glavom Ivana Krstitelja* uistinu proizašlo iz invencija Carla Dolcija, pomalo čudi vrlo rano odustajanje od te atribucije. Već od 1883. godine pa sve do 1926. slika se u galerijskim katalogima navodi ili kao djelo Domenichina ili kao »neopredjeljena«.⁶⁰ Gabriel Térey 1926. godine vraća atribuciju Carlu Dolciju,⁶¹ no već nakon nekoliko godina Artur Schneider uvodi novi atributivni prijedlog,⁶² te slika sve do nedavno ostaje atribuirana Elisabetti Sirani. U gotovo se svim katalogima zadržava informacija o provenijenciji iz Haulikove zbirke, a Schneider bilježi i napomenu o alternativnim atribucijama Wilhelma Suide koji je predložio imena Venture Salimbenija i Onorija Marinarija.⁶³

Razrješenje atributivne dvojbe i kontekstualiziranje slike u opusu firentinskoga baroknog slikara Onorija Marinarija isprva se temeljilo na primjercima fotografije slike sačuva-

3. Onorio Marinari, *Saloma s glavom Ivana Krstitelja*, 1680.–1685., ulje na platnu, 115,5 × 96,4 cm, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, inv. br. SG-172 (foto: fototeka Strossmayerove galerije) / *Onorio Marinari, Salome with the Head of St John the Baptist*, 1680–1685, oil on canvas, 115.5 × 96.4 cm, Strossmayer Gallery of Old Masters, inv. n. SG-172 (photo archives of the Strossmayer Gallery)

nima u Berensonovu fotografskom arhivu u Villa i Tatti i u fototeci Istituto Universitario Olandese di Storia dell'Arte u Firenci, uz koje međutim smještaj umjetnine nije bio precizno zabilježen.⁶⁴ Ubrzo je i ubikacija slike razriješena,⁶⁵ te je u nedavnoj monografiji ispravno naveden i njezin današnji smještaj u Strossmayerovoj galeriji.⁶⁶

U opusu Onorija Marinarija (1627.–1715.) prevladavaju kompozicije s polufigurama u kojima se ogleda težnja za nastavljanim slavne tradicije idealiziranih tipova ustaljenih u prethodnom stoljeću kakve su firentinski privatni naručitelji kasnog *seicento* osobito cijenili. Kako bi postigao preciznu definiciju kanona idealne ljepote, Marinari se priklanja formalnoj eleganciji kompozicije, istaknutoj posvemašnjom odsutnošću patosa.⁶⁷ Odmjerena i istančana elegancija koja karakterizira brojne njegove slike ženskih likova, sukladna sve zahtjevnijim privatnim narudžbama, vidljiva je i na zagrebačkoj slici, za koju se na osnovi usporedbe s jednom od rijetkih datiranih Marinarijevih slika, *Svetom Cecilijom* koja je danas u Danskoj,⁶⁸ pretpostavlja datacija u prvu polovinu osamdesetih godina 17. stoljeća. U zagrebačkoj *Salomi s glavom Ivana Krstitelja* Marinari preuzima ikonografske i stilističke elemente omiljene teme Carla Dolcija⁶⁹ i svjesno ih replicira u dvije svoje varijante *Salome*: jedna

je u Strossmayerovoj galeriji, a druga je zabilježena na danskom tržištu umjetninama 1965. godine.⁷⁰ Ove se inačice međusobno razlikuju u nekim ikonografskim detaljima – osim razlike u nakitu i haljini Salome te obrubu tkanine na pladnju, drugačija je pozicija glave Ivana Krstitelja, koja je na zagrebačkoj slici okrenuta prema promatraču. Prikaz je međutim lišen svake natruhe straha i okrutnosti, u korist posve svjetovne gracioznosti i profinjenosti. Saloma je hladno distancirana od vlastitoga okrutnog čina, a i lice svetog Ivana Krstitelja posve je ugašeno i spokojno. Sakupljačima 18. i 19. stoljeća osobito su se sviđale upravo ovakve tihe i nepokretne heroine prikazane u elegantnim modernim kostimima, trenutačno zaustavljene u vremenu oslobođenom bilo kakvoga historizirajućeg elementa.⁷¹ Takva Marinarijeva djela koja su tijekom 19. stoljeća kolala umjetničkim tržištem diljem Europe, sve do Velike Britanije, najčešće su bila atribuirana Carlu Dolciju, upravo kao i *Saloma* koju je Haulik kupio 1839. godine u Beču.

Važnost onodobnog Beča kao središta političkog i kulturnog života čitave Monarhije potvrđuje se i istaknutim mjestom koje je zauzimao na umjetničkoj sceni u to vrijeme. Preko Beča umjetnici iz drugih dijelova Europe odlaze u rubne dijelove Monarhije. Posredstvom bečkih preprodavača u čitavoj se Europi kupuju izvorne slike autora koji su prolazili kroz Beč u potrazi za tržištem, a vrlo često su ti slikari u Beču za potrebe tržišta izrađivali kopije slika iz carske ili drugih bečkih galerija. Beč je središte ne samo tržišta umjetninama nego i ishodište recepcije određenih slikarskih stilova i škola.⁷² To je jasno vidljivo i u inventaru Haulikove zbirke koji bilježi brojne kupovine umjetnina upravo u Beču.

»Dvije krasne sličice od Teniersa«

U Strossmayerovoj su se galeriji »dvije krasne sličice od Teniersa« uvriježeno identificirale kao slike *Ples pred krčmom* i *Tučnjava*.⁷³ Međutim, iz uvida u rukopisni popis Haulikova inventara jasno proizlazi da Haulikovi »Teniersi« navedeni kao »2 kleine holländisch Bauern – Conversatz. Stücke, in beyden ein Bauer und Bäuerin Tennier« nisu višefiguralne kompozicije nego slike s prikazom po jednog seljaka i seljanke. U zbirci ih je uistinu moguće prepoznati, ali u drugim dvjema slikama: *Seljak se udvara starijoj ženi* i *Muškarac čita i žena za stolom*. Prvi su put te slike u Strossmayerovoj zbirci zabilježene 1883. godine kao djela »holandezke škole«.⁷⁴ Oznaka nizozemske škole ponavlja se u dva sljedeća kataloga Galerije,⁷⁵ sve do 1895. godine kada su slike naznačene kao kopije po Davidu Teniersu ml.⁷⁶ Vandura ih je interpretirao kao dio ciklusa *Pet osjetila* određivši ih kao *Sluh* odnosno *Vid* te ih je pripisao Ferdinandu Apshovenu ml., na osnovi vlastite interpretacije monograma »AB« na jednoj slici kompozicijski

4. Prema Adriaenu van Ostadeu, *Seljak se udvara starijoj ženi*, nakon 1653., ulje na dasci, 25,2 × 22,2 cm, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, inv. br. SG-158 (foto: fototeka Strossmayerove galerije) / After Adriaen van Ostade, *Peasant Courting an Older Lady*, after 1653, oil on panel, 25.2 × 22.2 cm, Strossmayer Gallery of Old Masters, inv. n. SG-158 (photo archives of the Strossmayer Gallery)

srodnoj jednoj od zagrebačkih slika.⁷⁷ Od 1926. godine pa do obnove postava u povodu obilježavanja stote godišnjice Strossmayerove galerije slike nisu bile izložene.⁷⁸ Usprkos njihovu ponovnom uključivanju u stalni postav, ostale su gotovo nezamijećene u stručnoj literaturi.

Predložak zagrebačkoj slici *Seljak se udvara starijoj ženi* (sl. 4) jest signirana i datirana slika Adriaena van Ostadea iz 1653. godine.⁷⁹ Svega nekoliko godina nakon njezina nastanka, 1662., tu je sliku u grafici obrnutog usmjerenja ponovio haarlemski grafičar i slikar Cornelis Visscher II., a kompoziciju su potom u novu grafičku tehniku *mezzotinto* još i prije kraja 17. stoljeća prenijeli i grafičari Jacob Gole i Peter Schenk.⁸⁰ Nizozemski grafičar djelatan u Amsterdamu Jacob Gole ne ponavlja prozor, pojednostavljuje motive na stolu, reže kadar gore i bočno, no u grafici Petera Schenka, nastaloj vjerojatno prema Visscherovu predlošku, ponovno se javlja i prozor. O popularnosti invencije i njezinu širenju putem grafičkih predložaka svjedoče i slike zabilježene na tržištu umjetninama u 20. stoljeću.⁸¹ I zagrebačka je slika zasigurno nastala prema grafičkom predlošku. Kompozicija je zrcalno obrnuta u odnosu na Ostadeov izvornik, detalji pozadine su reducirani, no ponavljaju se gotovo svi elementi.

Za drugu nizozemsku »krasnu sličicu« (sl. 5) također je moguće utvrditi izvornik. Predložak joj je signirano djelo Davida Teniersa ml. *Muškarac čita i žena za stolom* koje je

5. Prema Davidu Teniersu ml., *Muškarac čita i žena za stolom*, nakon 1640., ulje na dasci, 25 × 22,2 cm, Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, inv. br. SG-157 (foto: fototeka Strossmayerove galerije) / *After David Teniers the Younger, Man Reading and Woman at Table, after 1640, oil on panel, 25 × 22.2 cm, Strossmayer Gallery of Old Masters, inv. n. SG-157 (photo archives of the Strossmayer Gallery)*

1972. godine zabilježeno na tržištu umjetninama.⁸² Poznat je iznimno velik broj reproduktivnih grafika i slika prema djelima Davida Teniersa ml., koji je već u 17. stoljeću, kao i Adriaen van Ostade, »zu einem vielfach kopierten ›Markennamen‹ avanciert war.«⁸³ Alfred von Wurzbach navodi mogući razlog: »Die Stiche nach den Bildern D. Teniers sind unzählige, denn er ist unstreitig jener Maler, dessen Gemälde am geeignetesten waren, als Zimmerschmuck verwendet zu werden.«⁸⁴ Iako Teniers vrhunac recepcije i popularnosti doseže u 18. stoljeću, već za vrijeme njegova života nastaju kopije i grafike prema njegovim djelima, za koje se smatra da su morale nastati pod nekim vidom slikareva nadzora.⁸⁵

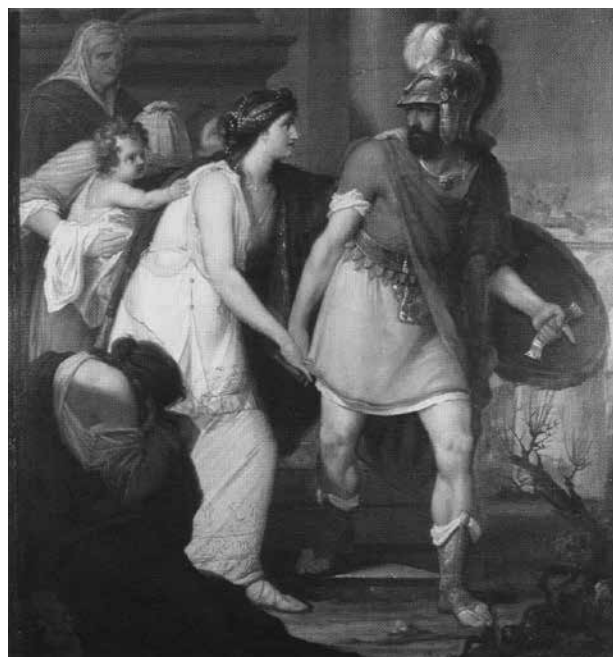
Teniersov suvremenik i suradnik antverpenski grafičar Franciscus van der Steen (oko 1625.–1672.), koji je sudjelovao na izradi ilustriranoga kataloga talijanskih majstora *Theatrum Pictoricum* (1660.) iz zbirke nadvojvode Leopolda Wilhelma uradivši grafike prema Teniersovim predlošcima, u više je navrata izrađivao reproduktivne grafike prema Teniersovim slikama.⁸⁶ Izvorni kompozicijski raspored Teniersove slike *Muškarac čita i žena za stolom* Van der Steen je zrcalno obrnuo zbog postupka izrade grafike, te je pojednostavio rješenje pozadine zanemarujući mrtvu prirodu na zidnoj polici.⁸⁷

Reproduktivna grafika prema Teniersovim djelima ograničena je tijekom 17. stoljeća na nizozemske grafičare. Me-

đutim, vrlo se brzo počinje i na francuskom tržištu grafika javljati interes za nizozemska djela. Važnu posredničku ulogu odigrala je pariška izdavačka kuća »Marianne« koja se specijalizirala za nizozemske *genre*-prizore.⁸⁸ Brojne reproduktivne grafike prema nizozemskim i flamanskim slikama pokazatelj su tadašnjih trendova u ukusu, ali i osnova za današnje istraživanje provenijencije. Teniersova slika *Muškarac čita i žena za stolom*, po kojoj je pariški grafičar Jacques-Firmin Beauvarlet (1731.–1797.) izradio vjernu grafiku naslovivši je *La bonne intelligence* i poprativši ironičnim citatom o ženi-noj ljubavi prema bogu Bakusu,⁸⁹ vrlo se vjerojatno tijekom druge polovine 18. stoljeća nalazila u Parizu. S obzirom na promjenu izvornoga kompozicijskog rasporeda, zagrebačka je slika nesumnjivo nastala prema grafičkom predlošku, no bliža je flamanskom predlošku u rješenju pozadine.

»Oproštaj Hektorov od Hayeza«

Slika koju je Rački za Strossmayera kupio naknadno, nekoliko dana nakon što je dražba Haulikove ostavštine završila, danas se nalazi u Modernoj galeriji (sl. 6).⁹⁰ U Haulikovu je inventaru navedena kao »Ectore che pende Congedo dalla sua Famiglia del Hayes Pittore veneto Professore a Milano«. Ta slika zauzima relativno istaknuto mjesto među ranim djelima Francesca Hayeza (1791.–1881.), slavnoga talijan-

6. Francesco Hayez, *Oproštaj Hektorov*, 1811.–1813., ulje na platnu, 165 × 154 cm, Moderna galerija, Zagreb, inv. br. MG-43 (foto: fototeka Strossmayerove galerije) / *Francesco Hayez, Hector's Departure, 1811–1813, oil on canvas, 165 × 154 cm, Modern Gallery, Zagreb, inv. n. MG-43 (photo archives of the Strossmayer Gallery)*

skog slikara realističkih portreta te povijesnih i mitoloških kompozicija u duhu kasnoga klasicizma i romantizma. Talijanski joj je naziv *Ettore alla porta Scea*, a nastala je u Rimu od 1811. do 1813., zajedno s još dvije slike srodne teme, *Enea e Anchise* i *Zanobia ritrovata nel fiume Arasse*, koje su sve bile poslone u Veneciju Hayezovu ujaku, restauratoru i trgovcu umjetninama Giovanniiju Binascu.⁹¹ Danas je od te važne rane grupe Hayezovih slika sačuvana samo ova zagrebačka, u čijoj se »eleganciji kompozicije i podosta slobodnoj i rasvijetljenoj slikarskoj izvedbi osjećaju sugestije onog internacionalnog neoklasicizma kojeg je najvažnija predstavica u Rimu bila Angelica Kauffmann.«⁹²

U Haulikovu inventaru *Oproštaj Hektorov* naveden je u grupi djela uz koje je vezana napomena: »die letzten 12 Stücke hab ich anno 1835 selbst in Venedig angekauft, und zwar drey Stücke als Ettore di Hayes und die 2 Castiglione im Pallaste des Barbarigo«. Dakle, Hayezova i dvije slike Giovanniija Benedetto Castiglionea potječu iz venecijanske palače Barbarigo. Riječ je o palači Barbarigo Terrazza koja je u 19. stoljeću bila znamenita ponajviše zbog zbirke slika velikih slikara 16. i 17. stoljeća (Tizian, Tintoretto, Veronese, Carpaccio, Palma Stariji, Jacopo Bassano, Andrea Schiavone, Annibale Carracci, Padovanino, Pordenone, Van Dyck).⁹³ Među djelima u zbirci Barbarigo posebnu je pozornost plijenio velik broj Tizianovih djela, te se razvila i legenda da je Tizian za svoj atelje koristio *piano nobile* palače. Zbirka je bila otvorena zainteresiranim posjetiteljima, te je tijekom 18. i 19. stoljeća privlačila velik broj putnika i putopisaca, pjesnika i slikara, plemića i intelektualaca, te ostalih znatizeljnika. Bila je neizostavna točka preporučenih putnih itinerera,⁹⁴ a posjetili su je i hrvatski putopisci.⁹⁵ Sredinom stoljeća slavna se obiteljska loza Barbarigo ugasila, a palača je prešla u vlasništvo Nicole Antonija Giustinianija koji je 1850. godine čitavu preostalu zbirku umjetnina prodao ruskom caru Nikolaju I., te se glavnina djela danas nalazi u Ermitažu u Sankt Peterburgu.⁹⁶

Putopisci koji su posjećivali palaču, te prodajni katalozi i inventari precizno bilježe slike starih majstora no ne i djela slikara 19. stoljeća, kojih je zasigurno moralo biti u zbirci. Za pretpostaviti je da je Hayezova slika najvjerojatnije ostala u Veneciji, kamo ju je početkom drugog desetljeća 19. stoljeća slikar poslao iz Rima, no jesu li zajedno s njom sve do Haulikove kupnje 1835. godine ostale i dvije druge, danas zagubljene slike koje je Hayez istodobno poslao u Veneciju trgovcu Giovanniiju Binascu, nije moguće utvrditi.

»Tri slike od Zaslche-a i jedna od Karasa« i »Prelja (Spinnerin) od Spira«

I preostale slike koje je Strossmayer posredstvom Račkog kupio iz Haulikove ostavštine, »tri slike od Zaslche-a i jed-

na od Karasa« i »lijepa slika Prelja (Spinnerin) od Spira«, djela su slikara 19. stoljeća, te je bilo za pretpostaviti da se i one danas nalaze u Modernoj galeriji. Tamo međutim nisu pronađene, te nam je njihov današnji smještaj nepoznat.⁹⁷

»Lijepa slika Prelja«, za koju nam je poznato da ju je kopirao Kikerez,⁹⁸ zabilježena je u Haulikovu inventaru kao »Eine spinnende Bäuerin aus dem römischen Staate, von [Spiro] in Rom gemahlt«. Slovački slikar Eduard (Ede) Spiro (1805.–1856.) studirao je 1820-ih u Italiji, prvo u Milanu, poslije u Rimu.⁹⁹ U inventaru su navedene još tri Spirove slike, jedna od njih i kao izravna Haulikova narudžba, iz čega proizlazi da je s tim svojim sunarodnjakom kardinal kontinuirano surađivao tijekom 1830-ih.

U sljedećim desetljećima Haulik podupire školovanje Vjekoslava Karasa te dovodi Ivana Zaslchea u Hrvatsku.¹⁰⁰ Kao njihov pokrovitelj, kardinal je zasigurno posjedovao i više djela tih slikara, Zaslcheovih osobito, no ona uopće nisu navedena u inventaru. Nešto pobliže o Zaslcheovim slikama koje je kupio Strossmayer saznajemo iz tadašnjih tiskanih izvora: »slike domaćih predmeta: jedan savski prediel, jedan šumski prediel i slika o običaju Zagoraca, kako pri žetvi odabranoj djevojci klasjem glavu kite«,¹⁰¹ no slike ostaju neidentificirane.

Ne bi li se u hrvatskim zbirkama pronašle ove ali i ostale slike iz Haulikove ostavštine koje su na dražbi 1869. prodane domaćim kupcima pa tako »zemlji sačuvane«,¹⁰² ili pak u stranim zbirkama identificirale slike koje su kupili strani kupci, u prilogu donosimo prijepis Haulikova inventara.¹⁰³ Ističući se detaljnošću i preciznošću navoda, taj inventar ostaje svjedočanstvo o tome da je Juraj Haulik, u kojega »bijaše obsežno znanje, neobični, iztančani ukus, i živi interes za sve što je liepo i plemenito u umjetnosti i prirodi«,¹⁰⁴ bio pravi sakupljač u punom smislu te riječi, možda i prvi takav u ovom dijelu Hrvatske.

Prilog

Haulik, Juraj: *Inventarium rerum mearum (demptis minutiis) novitum confectum anno 1894 successive augendum aut modificandum*. Metropolitanaska knjižnica, Zagreb, MP 75.

Nr 9

Gemälde

H. Judith mit dem Haupte Holophernis, von Spiro in Rom gemahlt.

Eine spinnende Bäuerin aus dem römischen Staate, von demselben ebenfalls in Rom gemahlt.

Beide zugleich angekauft im Jahre 1833 zu Wien, sammt den vergoldeten Rahmen um 400 f. C. M.

- 2 Gemälde, Räuber Banden in Ruinen vorstellend, von Amen-dola Ferrantes, aus der Schule des Salvator Rosa, gekauft in Wien 1834 um 200 f. C. M.
- Crucifix, eine Copie, gekauft in Wien 1832 in der Lizitation der Verlassenschaft des Wiener Erzbischofes Firmian, um 112 f. 30 x. C. M.
- Ein kleines holländisches Bauerngemälde, von Tein, bey einer Lizitation zu Wien, im Jahre 1832 um 41 f. 30 x. C. M.
- 4 kleine Conversations Stücke, von Fuchshoffer, ebenda um 40 f. C. M.
- 1 Bibelstück Esau und Jacob vorstellend - //- - // - 45 f. C. M.
- 2 Jagdstücke queere Bilder ..... - //- - // - 30 f. C. M.
- Epiphanie ..... - //- - // - 5 f. 50 x. C. M.
- Eine Madonna vom Jenin gekauft, in Ofen, sammt Rahme 140 f. C. M.
- H. Barbara, auf Kupfer gemahlt, gekauft in Wien 1832 bey einer Lizitation um 13 f. C. M.
- Ein Christus Kopf als Geschenk, und als Pendent dazu, von Spiro mahlen lassen eine ähnliche Madonna, welche ich sammt der Rahme mit 58 f. C. M. bezahlte.
- 6 Landschaften mit Wasserfarben gemahlt, wovon ich 4 zu Tyrnau bey dem Mahler Ziegler im Jahre in circa 1816 bestellt, die übrigen zwey in der Lizitation der Langischen Verlassenschaft, zu Pest, anno 1829 gekauft, insgesamt kommen sie mich zustehen beyläufig auf 450 f. C. M.
- 2 kleine Jagdstücke auf Holz gemahlt, gekauft in Ofen in der Pfarrer-Luprechtischen Lizitation, beyläufig im Jahre 1816, um 2 Groschen, jedoch die Rahmen kosten zusam. 25 f. C. M.
- 1 kleines Portrait des seeligen Primas Rudnay, lithographiert und illuminirt.
- 2 Aquarell illuminierte Kupferstiche Zrinyi, und Bathory vorstellend, sammt Rahmen 96 f. C. M. gekauft anno 1833
- Ein kleines Madonnabild, von mir selbst einst gemahlt.
- 2 kleine Stücke von Stöber holländische Bauern vorstellend 15 f. C. M.
- 2 Ansichten von Venedig, Canaletti ..... 99 f. C. M.
- 1 Stöber nach van der Haiden, Ansicht von Haag ... 26 f. C. M.
- 1 Stöber nach Eberdingen, eine aufrechtstehende Landschaft ..... 102 f. C. M.
- 1 Stöber eine grosse Landschaft mit Wasser und Mondbeleuchtung ..... 160 f. C. M.
- 1 Stöber nach Wienanz eine kleine schöne Landschaft in der Mitte ein kleiner Reiter ..... 49 f. C. M.
- 1 Trop-Lott eine grosse Landschaft braun gehalten, mit vielen Figuren ..... 50 f. C. M.
- Diese letzten 9 Stücke gekauft bey einer Lizitation in Wien 1834
- 1 H. Petrus im Kerker gemahlt von Spiro in Wien 1833 und 1834 gekauft ohne Rahme 200 f. C. M. die Rahme 34 f. C. m.
- 2 Stück Landschaften eine mit Burg, umgeben mit Hausvieh, die andere mit Baumgruppe, und Cascaden-Bache; von Londonio gekauft bey einer Lizitation zu Wien 1835 um 31 f. 53 x. C. M.
- 2 Stück Landschaften, Waldgegenden mit weiter Aussicht auf Ebene, und rauchende Berge, eines mit gespanntem Karren, das andere mit Reiter, umgeben von Menschen, ebenda gekauft, Anthon Janneck. 44 f. 45 xr. C. M.
- 1 Anth. van der Neer. Winterlandschaft mit Schnee bedekt, daselbst gekauft um 24 f. 36 xr.
- Eine Bauern-Gruppe, kartenspielend von Berckheyden, gekauft bey einer Lizitation 1835 für 136 f. 30 x. C. M.
- Eine Madonna dolorosa von Lampi nach Carlo Dolce, Wien 1835 28 f. 45 x. C. M. [crvenim precrtan redak]
- Zwey Quirin von Breckelencamp; ein Alter am Kamine, dann eine Alte betend bey dem Abendbrot, Wien 1835 ..... 62 f. C. M.
- Hyacinth Rigaud. Portrait des Papstes - //- - // - ..... 8 f. C. M.
- H. Laurentius von unbekanntem Meister - //- - // - ... 10 f. C. M.
- Ein illuminirter Kupferstich die Eroberung Ofens vorstellend das Bild 20 f. Rahm aus Glas 23 zusammen ..... 43 f. C. M.
- 2 fein aus Elfenbein geschnitzte Bildchen in vergoldeten Rahmen Meergestaden vorstellend 1835 gekauft ..... 80 f. C. M.
- Madonna in adorazione di Bambino di Francesco Vecellio fratello del Tiziano ..... 80 f. C. M.
- Giesu portante la Croce di Paris Bordone ..... 80 f. C. M.
- Giesu in Casa di Marta Giacomo Bassano groß queer bild ..... 62 f. C. M.
- Ectore che pende Congedo dalla sua Famiglia del Hayes Pittore veneto Professore a Milano ..... 150 f.
- 2 Castiglioni Thierstücke vorstellend ..... 100 f.
- Susanna e vecchi Ludovico Caracci ..... 45 f.
- Ricco Epulone Leandro Bassano e Giesu in Casa di manta del Stesso, ein Paar länglichte Bildchen ..... 62 f.
- Adorassion de Magi Carlo Caliari ..... 61 f.
- die letzten 12 Stücke hab ich anno 1835 selbst in Venedig angekauft, und zwar drey Stücke als Ectore di Hayes und die 2 Castiglione im Pallaste des Barbarigo.
- Christus, das Kreuz tragend lythographiert ..... 10 f. C. M.
- dann aus Gefälligkeit aufs Glas abgezogen, und colorirt. Die Rahme sammt Glas ..... 20 f. C. M.
- Conversation, mit Würfeln spielende Persohnen aus der niederländischen Schule ..... 21 f. C. M.
- 2 Stück Todes Geflügel von Gryf ..... 40 f. 30 xr. C. M.
- 2 Stück noble Conversationen von van Stefens ..... 60 f. C. M.
- Ein Jagdstück von de Marne ein reitender Herr mit einer reitenden Dame ..... 54 f. 30 xr. C. M.
- Ein Vieh-Stück mit Kühen, Schaaßen & ein Bauer, Bäuerin und Kind von Du Roy ..... 119 f. C. M.
- Ein großes Obststück mit einem Krebse von Du Hel ... 75 f. C. M.

Ein Blumenstück von Wegmayer ..... 150 f. C. M.
 Ein Blumenstück von Fidler ..... 100 f. C. M.
 Eine Madonna mit Jesu Kind und Rosenkranz angeblich von Caracci, in der Lizitation der Gräfin Potoczka gekauft 1836 ..... 60 f. 36 xr. C. M.
 2 kleine holländisch Bauern – Conversatz. Stücke, in beyden ein Bauer und Bäuerin Tennier ..... 37 f. C. M.
 Eine Certosa bey Neapel, Copie eines in der Graf Lambergischen Sammlung aufbewahrten Originals mit drey Carthäusern nach Catell ..... 74 f. C. M.
 Ein jugendlich männliches Portrait im rothen Mantel von Rembrandt Paul. Frische des Colorits mit schönem Helldunkel gepaart, und kühn ausgeführt ..... 95 f. C. M.
 Ein Einsidler kniet betend in einem verfallenen Gemäuer vor einer Crucifix. Die Ausführung ist des grossen Meisters Gerard Dauu der es gemahlt würdig. Monogramirt ..... 121 f. C. M.
 Das Portrait eines holländischen Dichters in schwarzer Kleidung mit grossen weißen Manschetten von Anton van Dyck. Die silbertönige Carnation, die diesem Könige der Portraitmahler eigen war, ist im höchsten Grad vorhanden ..... 74 f. C. M.
 Eine Landschaft mit vier Mädchen mit Waschen beschäftigt, über den Fluß führet im Hintergrunde eine Brücke mit einem Bogen, worauf ein Weib auf einen Maulthier reitet, begleitet von einem Manne zu Fuß. Von Nicoalus Berghem. Ein vorzüglich Bild in jeder Beziehung, besonders angenehm wirkt die Beleuchtung. Monogramirt. .... 150 f. 3 xr. C. M.
 Eine weiße wälsche Henne mit ihren Jungen, einem grossen kriehenden Hahn von Melchior Hondekoeter. Dieß Gemählde verdient in seiner Art den ersten Rang einzunehmen ..... 174 f. C. M.
 Ein Viehstück einen Stier, Kühe und 2 Pferde vorstellend von Dallinger, ... 110 f. C. M.
 2 Landschaften aufrechtstehend klein von Ginovszky wo in einen ein Jäger, auf dem andern ein Bauernmädchen die Stiege herabsteiget. Gekauft 1835 zusam. .... 80 f. C. M.
 4 runde Mosaik Bilder gekauft aus der Fürst Collaltischen Sammlung zus. .... 80 f. C. M.
 Drey kleine Portrait aus Elfenbein aus derselben Sammlung eines [...] Bischof, das andere Kaserin Catherina, das dritte Maria Theresia die Napolitanerin vorstellend zusam. .... 23 f. C. M.
 Eine Himmelfahr Mariae aus Elfenbein eben - // - gekauft 80 f. C. M.
 Eine Flucht nach Egypt - // - // - // - ..... 15 f. C. M.
 Ein heiliger Sebastian - // - // - // - ..... 30 f. C. M.
 Eine h. Familie aus Holz - // - // - // - ..... 25 f. C. M.
 Ein Abraham Isaac offernd auf Marme - // - // - ..... 20 f. C. M.
 Ein Christus gebunden Annibal Caracci Wien 1836 ... 60 f. C. M.
 Cardinal Salm mit Symbolen der Künste und Tugenden umgeben aus Elfenbein sehr fein Wien 1836 ..... 70 f. C. M.

In Oehl Illuminirte Kupferstiche

2 Familien und Kinderscenen per 10 ..... 20 f. C. M.
 6 Schweizer und italienische Landschaften per 8f. .... 48 f. C. M.
 2 Ungarisch Grenadier und Gränzer per 18 f. .... 36 f. C. M.
 1 Englischer Postwagen ..... 18 f. C. M.
 2 Todtengräber und Friedhof a 6 f. .... 12 f. C. M.
 6 Jagdstücke ..... 4 f. .... 24 f. C. M.
 2 Mater Dolorosa und Christus ..... 12 f. .... 24. f. C. M.
 Fenelon eine verlorene Kue zurückführend ..... 6 f. C. M.

Englische und französische Kupferstiche

H. Familie von Corregio mit den h. Hyeronimus ... 35 f. C. M.
 Die Ehebrecherin ..... 18 f. C. M.
 Christus dessen Füsse Marie Magdalen. salbt ..... 18 f. C. M.
 La Vesitte du Curé ..... 12 f. C. M.
 Familie Saved ..... 28 f. C. M.
 Pius VII ..... 28 f. C. M.
 L'Orpheline ..... 18 f. C. M.
 Le depart pour la ville ..... 18 f. C. M.
 Les Arabes dans leur Camp ..... 24 f. C. M.
 Le vien Soldat ..... 12 f. C. M.
 Le mauvais sujet ..... 12 f. C. M.
 Eine Familie bethend beym Abendmahl ..... 15 f. C. M.
 Ein Schiffbruch ..... 15 f. C. M.
 Ein - // - ..... 15 f. C. M.
 Eine Reihenfolge von Lythographien aus der Münchner Pynakothek.
 Die Herodiade ein Oehlgemälde von Carlo Dolce Original gekauft in Wien im Jahre 1839 um 400 f. C. M.
 Ein kleines Oehlgemählde des Innern einer Kirche mit einem zum Altare gehenden Priester aus der Wiener Kunstaussstellung ist nur im Jahre 1841 vom H. von Hussár verehrt worden.
 Eine Marie mit Jesuskind und H. Johann demTaufser, Original von Peruzzi, angekauft in Karlsbaad um 150 f. C. M. anno 1843.
 Eine Landschaft mit grossen Felsen von /ostavljenja praznina/ aus der Prager Ausstellung gekauft zu Karlsbaad um 120 f. C. M. anno 1843.
 Zwey Neapolitanische Seestücke von Caraniolo, angekauft in Karlsbaad um 115 f. C. M. den 4. August 1843.
 Eine große Landschaft, das Innthal vorstellend in sehr schöner Rame. Von Enden in Wien gekauft im September 1843 vom Apotheke Ladenkauf, der es in der Wiener Ausstellung gewonnen um ..... 200 f. C. M.
 Kratice: f. = forint, Gulden, xr./x. = Kreuzer (krajcar); C. M. = Conventionsmünze (konvencionalni novac, dogovorena

vrijednost novca – u 18. stoljeću prema dogovoru između Austrije i Bavorske)

Prijepis dokumenta: Sanja Lazarin

BILJEŠKE

1 Juraj Haulik (Trnava, Slovačka, 20. travnja 1788. – Zagreb, 11. svibnja 1869.), zagrebački nadbiskup. Novčanim prilozima pomagao kulturne ustanove i pothvate u Hrvatskoj. Uredio Maksimir (Park Jurjaves) u duhu romantičnoga pejzažnog perivoja. Opremio zagrebačku katedralu klasiističkim kipovima u svetištu, neogotičkim oltarom i biskupskom stolicom; pomagao gradnju crkve i samostana sv. Vinka u Zagrebu. Doveo u Zagreb slikara Ivana Zaschea. Usp. MARCEL BAČIĆ, »Haulik, Juraj«, *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. I, (ur.) Žarko Domljan, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, 1995., 326.

2 Josip Juraj Strossmayer Nikoli Voršaku, [Đakovo], 18. svibnja 1869. Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, XI A, 1 / Vor. N. 41.

3 Josip Juraj Strossmayer Franji Račkom, [Đakovo], 13. srpnja 1869. Objavljeno u: *Korespondencija Rački – Strossmayer*, sv. I, (ur.) Ferdo Šišić, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1928., 81 [pismo br. 85].

4 Ibid. Prilikom te kupovine »protivnici pokazali su Strossmayera kao tašta rasipnika«, vidi više u: Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 25. srpnja 1869.; Josip Juraj Strossmayer Franji Račkom, [Đakovo], 30. srpnja 1869. Objavljeno u: Ibid., 86–87 [pismo 89 i 90].

5 Usp. ANDRIJA ŠULJAK, *Veze između Zagrebačke (nad)biskupije i Đakovačke ili bosanske i srijemske biskupije*, u: Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094.–1994. Zbornik u čast kardinala Franje Kuharića, (ur.) Antun Škvorčević, Nadbiskupija zagrebačka, Zagreb, 1995., 295–308, 303.

6 Zajednički su nakon 1854. organizirali proslavu proglašenja dogme bezgrešnog začea Blažene Djevice Marije i 1863. proslavu 1000. obljetnice dolaska svetih Ćirila i Metoda u Moravsku te ishodili da se njihov blagdan slavi 5. srpnja, a Haulik je podupirao Strossmayera u zahtjevu preuređenja Zavoda sv. Jeronima u Rimu kao središta rada na jedinstvu kršćana na Balkanu i čuvanja staroslavensko-glagoljske baštine u Hrvata. FRANJO EMANUEL HOŠKO, »Haulik, Juraj (Georgius)«, *Hrvatski biografski leksikon*, URL: <http://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=54> (15. 5. 2014.).

7 DRAGUTIN HIRC, *Ustoličenje biskupa Haulika*, u: Stari Zagreb, sv. II [Kaptol i Donji grad], (prir.) Mato Grabar, Matica hrvatska, Zagreb, 2008., 262–275, 274.

8 *Zum Nachlasse des Cardinals*, Agramer Zeitung, XLIV/155 (10. srpnja 1869.).

9 *Zum Nachlaß des Cardinals*, Agramer Zeitung, XLIV/156 (12. srpnja 1869.).

10 *Versteigerung des Nachlasses weiland des Cardinal-Erzbischofs Haulik*, Agramer Zeitung, XLIV/158 (14. srpnja 1869.).

11 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/159 (15. srpnja 1869.). Za predmete iz Haulikove zbirke koji su danas u Riznici zagrebačke katedrale usp. *Riznica zagrebačke katedrale*, katalog izložbe, (ur.) Zdenka Munk, Muzejski prostor; Katedrala, Zagreb, 31. 3. – 15. 9. 1983.; 5. 7. – 2. 8. 1983.

12 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/160 (16. srpnja 1869.).

13 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/161 (17. srpnja 1869.); XLIV/162 (19. srpnja 1869.).

14 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/163 (20. srpnja 1869.).

15 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/164 (21. srpnja 1869.).

16 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/165 (22. srpnja 1869.).

17 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/166 (23. srpnja 1869.).

18 *Auction im Agramer erzbischöflichen Palais*, Agramer Zeitung, XLIV/167 (24. srpnja 1869.).

19 Poimence su navedeni samo kupci konja i kočija prvog dana dražbe, usp. *Versteigerung des Nachlasses...* (bilj. 10).

20 GJURO SZABO, *Ostavština nadbiskupa kardinala Haulika: »Baciše kokku i razdijeliše haljinu moju«*, *Jutarnji list*, XVII/9522 (31. srpnja 1938.), 17–18.

21 Ibid., 17.

22 Ibid.

23 Pavao Gugler (Zagreb, 1820.–1909.), službovao u nadbiskupskoj kancelariji kao arhivar i tajnik, 1860. postao je zagrebački kanonik, 1868. pomoćni biskup zagrebački, 1882. lektor, a poslije prepošt, generalni vikar i naslovni biskup omiški. Usp. DRAGUTIN HIRC, *Biskup Pavao Gugler kao narodni dobrotvor*, u: Stari Zagreb, sv. II [Kaptol i Donji grad], (prir.) Mato Grabar, Matica hrvatska, Zagreb, 2008., 175–178.

24 Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 10. srpnja 1869. Objavljeno u: *Korespondencija Rački – Strossmayer* (bilj. 3), 81 [pismo br. 84]. Prilog u kojem su izdvojene slike nije sačuvan.

25 Josip Juraj Strossmayer Franji Račkom, [Đakovo], 13. srpnja 1869. Objavljeno u: Ibid., 81 [pismo br. 85].

26 Josip Prokš [Josef Proksch] (Pavlovice, Moravska, 1812./15. – Beč, nakon 1880.), austrijski slikar. U Hrvatskoj djelovao od 1859., u Zagrebu živio između 1864. i 1869. U duhu akademskog realizma oslikao svetište župne crkve u Molvama (oko 1862.), zidove kapelice sv. Jurja u Maksimiru (1864.) i novu crkvu u Gori kraj Petrinje (1867.). Sudjelovao u osnivanju Društva umjetnosti u Zagrebu (1868.). Usp. OLGA MARUŠEVSKI, »Prokš, Josip«, *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, sv. II, (ur.) Žarko Domljan, Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, Zagreb, 1996., 101.

27 Dragutin Stark (Prag, 1822. – Zagreb, 1877.), studirao slikarstvo na akademijama u Pragu i Beču (1834.–1842.), 1849. dolazi u Zagreb gdje poučava crtanje na privatnim školama, od 1854. profesor na zagrebačkoj realci. Pisao pedagoške rasprave, slikao portrete u duhu kasnog bidermajera te krajolike i vedute. Usp. RENATA HACE-CITRA, »Stark, Dragutin«, Ibid., 271.

28 Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 10. srpnja 1869. Objavljeno u: *Korespondencija Rački – Strossmayer* (bilj. 3), 81 [pismo br. 84].

29 Ibid.

30 Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 18. srpnja 1869. Objavljeno u: Ibid., 83–84 [pismo br. 86].

31 Josip Juraj Strossmayer Franji Račkom, [Đakovo], 13. srpnja 1869. Objavljeno u: Ibid., 81 [pismo br. 85].

32 Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 18. srpnja 1869. Objavljeno u: Ibid., 83–84 [pismo br. 86].

33 Ibid.

34 Ibid.

35 Usp. VINKO ZLAMALIK, *Filippo Mazzola: Ecce homo*, Strossmayerova galerija starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1982., 142–143. Ta je slika kupljena u Rimu 1866./67., usp. IVA PASINI TRŽEC, LJERKA DULIBIĆ, *Slike u Strossmayerovoj galeriji starih majstora nabavljene u Rimu do 1868. godine*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 32 (2008.), 87–98, 301.

36 Haulik, Juraj: *Inventarium rerum mearum: Demptis minutis*, 1834. Metropolitanaska knjižnica, Zagreb, MP 75.

37 MILAN GRLOVIĆ, *Album zaslužnih Hrvata XIX. stoljeća*, sv. I, Naklada i tisak Matičevog litografskog zavoda, Zagreb, 1898.

38 Usp. OLGA MARUŠEVSKI, *Juraj Haulik i likovne umjetnosti*, u: Zagrebačka biskupija i Zagreb 1094.–1994. Zbornik u čast kardinala Franje Kuharića, (ur.) Antun Škvorčević, Nadbiskupija zagrebačka, Zagreb, 1995., 559–571.

39 Usp. ZDENĚK KAZLEPKA, *Gallerie Collalto: Několik skic jedné »kumstomory« období biedermeieru*, u: *Orbis artium. K jubileu Lubomíra Slavička*, (ur.) Jiří Kroupa, Michaela Šeferisová Loudová, Lubomír Konečný, Masarykova univerzita, Brno, 2009, 687–698.

40 DRAGUTIN HIRC (bilj. 23), 176.

- 41 Usp. MARIJA BARBIERI, *Franjo Stazić (1824.-1911.): prvi profesionalni hrvatski operni pjevač? U povodu 100. obljetnice smrti*, *Arti musices: hrvatski muzikološki zbornik*, XLII/2 (2011.), 237–259, 241–242.
- 42 VELIMIR DEŽELIĆ, ML., *Kakvi smo bili? Zapisi mojoj unučadi: Život zagrebačke obitelji od 1827. do 1953.*, sv. I, Družba »Braća Hrvatskoga Zmajca«; Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije »Tkalčić«, Zagreb, 2011., 99.
- 43 Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 18. srpnja 1869. Objavljeno u: *Korespondencija Rački – Strossmayer* (bilj. 3), 83–84 [pismo br. 86].
- 44 Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 25. srpnja 1869. Objavljeno u: *Ibid.*, 86 [pismo br. 89].
- 45 MIHOVIL CEPELIĆ, *Popis slika u privatnoj galeriji preuzv. g. J. J. Strossmayera po njegovih navodih*, Đakovo, 1883. [rukopis], kat. br. 112; IZIDOR KRŠNJAVI, ČIRO TRUHELKA, *Sbirka slika Strossmayerove galerije Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1885., kat. br. 103; FRANJO RAČKI, *Akademijaska galerija Strossmayerova*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1891., kat. br. 1 (dv. 3); NIKOLA MAŠIĆ, MILIVOJ ŠREPEL, *Akademijaska galerija Strossmayerova*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1895., kat. br. 136; JOSIP BRUNŠMID, *Akademijaska galerija Strossmayerova*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1911., kat. br. 136; JOSIP BRUNŠMID, *Akademijaska galerija Strossmayerova*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1917., kat. br. 136; PETAR KNOLL, *Akademijaska galerija Strossmayerova*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1922., kat. br. 136.
- 46 GABRIEL TÉREY, *Dodatak VI. izdanju kataloga Strossmayerove galerije slika*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1926., kat. br. 143.
- 47 ARTUR SCHNEIDER, *Dodatak VI. izdanju kataloga Strossmayerove galerije*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1932., kat. br. 143; LJUBO BABIĆ, ZDENKO ŠENOVA, *Katalog Galerije slika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1947., kat. br. 140; LJUBO BABIĆ, ZDENKO ŠENOVA, *Katalog Galerije slika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1950., kat. br. 171; VINKO ZLAMALIK, *Strossmayerova galerija starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1967., kat. br. 150; VINKO ZLAMALIK (bilj. 35), kat. br. 169.
- 48 BORIS LOSSKY, *L'art français dans les musées de Zagreb*, *Annales de l'Institut français de Zagreb*, II/5-6 (1938.), 345.
- 49 BERNARD DORIVAL, *Philippe de Champagne 1602-1674: La vie, l'œuvre, et le catalogue raisonné de l'œuvre*, sv. II, L. Laget, Paris, 1976., 342 [kat. br. 1847].
- 50 ĐURO VANĐURA, *Nizozemske slikarske škole u Strossmayerovoj galeriji starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, Društvo povjesničara umjetnosti SR Hrvatske, Zagreb, 1988., 52–53.
- 51 Usp. KAREN HEARN, *English career of Cornelius Johnson*, u: *Leids Kunsthistorisch Jaarboek 13: Dutch and Flemish Artists in Britain 1550-1800*, (ur.) Juliette Roding, Primavera Pers, Leiden, 2003., 113–128.
- 52 Hearn navodi da je Van Ceulen 1637. godine naslikao portret neidentificiranog liječnika kako sjedi (nažalost, ne donosi reprodukciju), međutim ističe da takva impostacija ostaje neuobičajena za slikara. *Ibid.*, 122.
- 53 Popis stotinjak slika, od kojih je devedeset reproducirano, sastavljen je 1922. godine. Usp. ALEXANDER J. FINBERG, *List of Portraits by Cornelius Johnson, or Jonson*, u: *The Tenth Volume of the Walpole Society 1921-1922*, (ur.) Alexander J. Finberg, Oxford University Press, Oxford, 1922., 1–37.
- 54 Usp. primjerice RUUD PRIEM, *Een begraaf en seer iverijch man: Willem Thielen en zijn echtgenote Maria de Fraeye, geporterreed door Cornelis Jonson van Ceulen*, u: *Face Book. Studies on Dutch and Flemish portraiture of the 16th-18th centuries: Liber Amicorum presented to Rudolf E. O. Ekkart on the occasion of his 65th birthday*, (ur.) Rudolf E. O. Ekkart, Ann Jensen Adams, Primavera Pers, Leiden, 2012., 215–226;
- ARTHUR K. WHEELOCK JR., *Nothing Gray about Her: Cornelis Jonson van Ceulen's grisaille of Anna Maria van Schurmann*, u: *Ibid.*, 325–330; KAREN HEARN, *Those spots for vanity: A Beauty Patch Revealed in a Portrait by Cornelis Jonson van Ceulen*, u: *Ibid.*, 345–350.
- 55 Kićanke iz nizozemske mode izlaze oko 1680. godine. Usp. KATIA JOHANSEN, *A Netherlandish Contribution to Seventeenth-Century Danish Fashions*, u: *Netherlandish fashion in the seventeenth century*, (ur.) Johannes Pietsch, Abegg-Stiftung, Riggisberg, 2012., 107–117.
- 56 Usp. HANS-JOACHIM RAUPP, *Einführung*, u: *Niederländische Malerei des 17. Jahrhunderts der SÖR Rusche-Sammlung: Portraits*, (ur.) Hans-Joachim Raupp, LIT Verlag, Münster, 1995., 1–14.
- 57 Prema: Anthonis van Dyck, *Portret slikara Pietera de Jodea II.*, 1630.–1645., grafički list iz *Icones Principum Virorum*, 260 × 185 mm, British Museum, London.
- 58 Anthonis van Dyck, *Portret orguljaša Hendrika Libertija*, 1626.–1632., ulje na platnu, 108,7 × 88,5 cm, Alte Pinakothek, München.
- 59 Anthonis van Dyck, *Portret slikara Gasparda de Crayera*, 1626.–1632., ulje na platnu, 76 × 59 cm, Muzej Liechtenstein, Beč.
- 60 MIHOVIL CEPELIĆ (bilj. 45), kat. br. 232; IZIDOR KRŠNJAVI, ČIRO TRUHELKA (bilj. 45), kat. br. 136; FRANJO RAČKI (bilj. 45), kat. br. 37; NIKOLA MAŠIĆ, MILIVOJ ŠREPEL (bilj. 45), kat. br. 172; JOSIP BRUNŠMID (bilj. 45), kat. br. 172; JOSIP BRUNŠMID (bilj. 45), kat. br. 172; PETAR KNOLL (bilj. 45), kat. br. 172.
- 61 GABRIEL TÉREY (bilj. 46), kat. br. 114.
- 62 ARTUR SCHNEIDER (bilj. 47), kat. br. 114.
- 63 ARTUR SCHNEIDER, *Katalog Strossmayerove galerije I. Talijanske slikarske škole*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1932., kat. br. 172.
- 64 Usp. SANDRO BELLESI, *Catalogo dei pittori fiorentini del '600 e '700. Biografie e opere*, sv. I, Edizioni Polistampa, Firenze, 2009., 191. Riječ je o fotografijama iz serije fotografskih snimaka svih djela iz fundusa Strossmayerove galerije koje je dao izraditi Gabriel Térey kod studija Hanfstaengel iz Münchena. Te su fotografije bile sustavno distribuirane zainteresiranim stručnjacima i institucijama u inozemstvu.
- 65 Usp. GIOVANNI PAGLIARULO, *Seicento fiorentino tra le fotografie di Bernard Berenson*, u: *Tra controriforma e novecento: Saggi per Giovanni Pratesi*, (ur.) Giovanni Pagliarulo, Riccardo Spinelli, Giovanni Pratesi Antiquario, Firenze, 2009., 151–173, 171.
- 66 SILVIA BENASSAI, *Onorio Marinari: Pittore nella Firenze degli ultimi Medici*, Mandragora, Firenze, 2011., 137 [kat. br. 61].
- 67 *Ibid.*, 48–49.
- 68 Onorio Marinari, *Sveta Cecilija*, oko 1686., ulje na platnu, 110 × 90 cm, Statens Museum for Kunst, Kopenhagen.
- 69 Usp. Carlo Dolci, *Saloma s glavom Ivana Krstitelja*, 1665.–1670., ulje na platnu, 126 × 102 cm, Royal Collection, London.
- 70 Usp. SILVIA BENASSAI (bilj. 66), 137–138 [kat. br. 62].
- 71 Usp. *Ibid.*, 50–51.
- 72 Usp. AXEL VÉCSEY, *The reception of 17th and 18th Century Italian Painting in Hungary: Taste and Collecting*, u: *Caravaggio to Canaletto: the glory of Italian Baroque and Rococo painting*, katalog izložbe, (ur.) Zsuzsanna Dobos, Daniele Benati, Szépművészeti Múzeum, Budapest, 25. 10. 2013. – 16. 2. 2014., 90–133.
- 73 Neznani flamanski slikar, *Ples pred krčmom*, 17. st., ulje na dasci, 32,2 × 47,6 cm, inv. br. SG-148; Neznani flamanski slikar, *Tučnjava*, 17. st., ulje na dasci, 32,6 × 47,6 cm, inv. br. SG-149. Usp. ĐURO VANĐURA (bilj. 50), 101–103; OLGA MARUŠEVSKI (bilj. 38), 569.
- 74 MIHOVIL CEPELIĆ (bilj. 45), kat. br. 54 i 55.
- 75 IZIDOR KRŠNJAVI, ČIRO TRUHELKA (bilj. 45), kat. br. 122 i 123; FRANJO RAČKI (bilj. 45), kat. br. 22 i 23 (dv. 3).
- 76 NIKOLA MAŠIĆ, MILIVOJ ŠREPEL (bilj. 45), kat. br. 157 i 158.
- 77 ĐURO VANĐURA (bilj. 50), 27–28.
- 78 Usp. VINKO ZLAMALIK, *Sto godina Strossmayerove galerije, 1884–1984: izložba u povodu stote obljetnice otvorenja Strossmayerove galerije starih majstora Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*, katalog izložbe, Muzejski prostor, Zagreb, 17. 5. – 17. 8. 1984., kat. br. 57 i 58.

- 79 Adriaen van Ostade, *Seljak se udvara starijoj ženi*, 1653., ulje na dasci, 27,3 × 22,1 cm, National Gallery, London.
- 80 Usp. NEIL MACLAREN I CHRISTOPHER BROWN, *National Gallery Catalogues: The Dutch School, 1600–1900*, sv. I, National Gallery, London, 1991., 300–301.
- 81 Neznani slikar, *Seljak se udvara starijoj ženi*, Lucius O'Callaghan Sale, London, lott 75, 12. listopada 1956., usp. isto; Adriaen Brouwer (?), *Seljak se udvara starijoj ženi*, aukcija kuće Zadick, Freiburg, 24. i 25. svibnja 1974., usp. *Die Weltkunst*, XLIV/10 (15. svibnja 1974.), 902.
- 82 David Teniers ml., *Muškarac čita i žena za stolom*, ulje na bakru, 21,6 × 16,5 cm, David M. Koetser, Zürich, usp. *Die Weltkunst*, XLII/14 (15. srpnja 1972), 1035.
- 83 JESSICA MACK-ANDRICK, »Teniers pinxit: Die Rezeption von David Teniers d. J. In der Reproduktionsgraphik des 17. und 18. Jahrhunderts«, u: David Teniers der Jüngere 1610-1690: Alltag und Vergnügen im Flanieren, (ur.) Margaret Klinge, Dietmar Lüdke, katalog izložbe, Staatliche Kunsthalle Karlsruhe, Heidelberg, 5. 11. 2005. – 19. 2. 2006., 76–86, 77.
- 84 Ibid., 76.
- 85 Usp. HANS Vlieghe, *David Teniers the Younger (1610-1690): A Biography*, Brepols Publishers, Turnhout, 2011., 20–21.
- 86 Usp. JESSICA MACK-ANDRICK (bilj. 83), 83–84.
- 87 Franciscus van der Steen prema Davidu Teniersu ml., *Muškarac čita i žena za stolom*, Städelsches Kunstinstitut, Graphische Sammlung, Frankfurt am Main.
- 88 Pierre I. Mariette nije samo izrađivao grafike prema nizozemskim slikama nego je u Nizozemskoj i nabavljao ploče za tisak, koje je ponovno otiskivao s vlastitim imenom. Usp. JESSICA MACK-ANDRICK (bilj. 83), 79–82.
- 89 Jacques Beauvarlet prema Davidu Teniersu ml., *La bonne intelligence*, grafički list, 22,8 × 18,2 cm, RKD, Den Haag; Staatliche Kunsthalle Karlsruhe, Kupferstichkabinett.
- 90 Slika je prije izdavanja djela modernih slikara u Modernu galeriju zabilježena u katalozima Strossmayerove galerije: MIHOVIL CEPELIĆ (bilj. 45), kat. br. 133; IZIDOR KRŠNJAVI, ČIRO TRUHELKA (bilj. 45), kat. br. 231; FRANJO RAČKI (bilj. 45), kat. br. 22 (dv. 5); NIKOLA MAŠIĆ, MILIVOJ ŠREPEL (bilj. 45), kat. br. 302; JOSIP BRUNŠMID (bilj. 45), kat. br. 302; JOSIP BRUNŠMID (bilj. 45), kat. br. 302; PETAR KNOLL (bilj. 45), kat. br. 302; GABRIEL TÉREY (bilj. 46), kat. br. 107; ARTUR SCHNEIDER (bilj. 47), kat. br. 107.
- 91 Usp. FERNANDO MAZZOCCA, *Francesco Hayez: catalogo ragionato*, Motta, Milano, 1994., 118.
- 92 Ibid.
- 93 Usp. INES LAMPRECHT, *Der Palazzo Barbarigo della Terrazza zu Venedig*, De Gruyter, Berlin, 2014.
- 94 Usp. primjerice *One week at Venice. An illustrated guide for visiting everything worthy of consideration*, Colombo Coen's New Library, Venice, 1869., 81.
- 95 Usp. ANTUN NEMČIĆ, *Putositnice od A. N. Gostovinskoga*, Tiskom k. p. narodne tiskarnice Dra. Ljudevita Gaja, Zagreb, 1845., 367–370.
- 96 Usp. FABIO ISMAN, *C'erano 300 collezioni private (molte assai singolari) e 70 sono state svendute così: un manoscritto di fine '800, autentico specchio dei tempi*, *Venezialtrove*, 4 (2005.), 15–47.
- 97 Na pomoći u istraživanju zahvaljujemo kolegici Dajani Vlaisavljević iz Moderne galerije u Zagrebu. Te slike nisu navedene ni u katalozima Strossmayerove galerije objavljenim prije izdavanja djela modernih slikara u Modernu galeriju.
- 98 »Mladi Čeh Kikerez snimlje Prelju od slikara Spire.« Franjo Rački Josipu Jurju Strossmayeru, Zagreb, 14. kolovoza 1869. Objavljeno u: *Korespondencija Rački – Strossmayer* (bilj. 3), 88–89 [pismo br. 91].
- 99 Usp. VIERA BARTKOVÁ, *Maliari zo Slovenska a umelecké prostredie Apeninského polostrova v 19. storočí*, *ARS*, XLII/2 (2009.), 310–330.
- 100 Usp. GRGO GAMULIN, *Hrvatsko slikarstvo XIX. stoljeća*, sv. I, Naprijed, Zagreb, 1995.
- 101 *Vienac*, I/28 (1869.), 496.
- 102 VELIMIR DEŽELIĆ, ML. (bilj. 42).
- 103 Na prijepisu dokumenta zahvaljujemo dr. sc. Sanji Lazanin.
- 104 DRAGUTIN HIRC (bilj. 7), 271.

Summary

Ljerka Dulibić

Iva Pasini Tržec

Paintings from the Estate of Cardinal Juraj Haulik in Bishop Josip Juraj Strossmayer's Collection

After the death of Cardinal Juraj Haulik (1788–1869), his estate was offered at an auction which enabled Franjo Rački to purchase eleven paintings for the collection of Bishop Josip Juraj Strossmayer. On the basis of contemporary press reports, the paper reconstructs the course of the auction which lasted for ten days and attracted numerous prospective buyers from the country and abroad. It furthermore analyses the manuscript inventory of Haulik's estate preserved in the Metropolitan Library in Zagreb. Apart from furniture, clothes and liturgical vestments, the document lists groups or types of items, including library books and other valuable objects. Section number 9 itemizes a total of 140 artworks. An insight into the said document enables precise identification of paintings acquired for the collection of Bishop Strossmayer, of which the authors provide a thorough art-historical analysis. The holdings of the Strossmayer Gallery of Old Masters of the Croatian Academy of Sciences and Arts today include the Portrait of a Young Poet by an unknown Flemish 17th-century painter, Salome with the Head of St John the Baptist by Florentine Baroque painter Onorio Marinari, Peasant Courting an Older Lady after Adriaen van Ostade, Man Reading and Woman at Table after David Teniers the Younger, while Modern Gallery in Zagreb preserves the painting Hector's Departure by Italian 19th-century painter Francesco Hayez. The remaining five paintings (three by Zsche, one by Karas and one by Slovakian painter Eduard Spiro) could not be located. In view of a possible discovery of

these and other paintings from Haulik's estate sold at the 1869 auction to Croatian or foreign buyers, the paper includes a transcription of Haulik's inventory. With its detailed and precise account, the said inventory remains a testimony of Juraj Haulik's intense collecting activity, revealing him as potentially the first genuine collector in inland Croatia.